

Arató György
(1955, Veszprém)
tanár, kulturális diplomata,
kormánytisztviselő

Arató György

Két hazára ítélve

A 90 éves Juhász Péter köszöntése

Két hazát adott végzetem. Juhász Péter csaknem húsz éve ezzel a címmel közölte bestsellerré vált bolgár irodalmi visszaemlékezéseit és néhány jelentősebb esszéjét. Az ironizáló pátosz nem volt alaptalan: a szerzőnek nemcsak irodalmi munkássága, hanem életének több mint fél évszázada alakult a bolgár kultúra és Bulgária vonzásában.

Juhászt ugyanaz a hullám emelte fel, és röpítette tanulni Szófiába, mint Nagy Lászlót, s hozzá hasonlóan neki is meghatározó élménye volt a patriarchális jellegéből még ki nem forgatott ország. S ahogyan a dunántúli költő, Magyarországára visszatérve, rokonai arcán látható a „ruszki” rendszer nyomorító erejét, Juhászt előbb moszkvai és szófiai diplomataként csapta arcul a valóság, majd az 1956 utáni megtorlás szelétől meglegyintve kellett leszámolnia az erőszakos népboldogítás eszméivel. A bolgár nyelv és kultúra ismerete támaszt, kapaszkodót jelentett neki is: 1960-tól sorban jelentek meg az általa fordított, válogatott, elő- és utószavakkal, jegyzetekkel ellátott könyvek; egyetemi és akadémiai megbízásokhoz jutott, a bolgár irodalom befolyásos magyarországi közvetítőjévé vált. Fordítói-szerkesztői életművének korai szakaszát megterhelik ugyan egyes szerzők és ma már vállalhatatlan klisék, de e fölött csak az törjön könnyedén pálcát, akinek sejtelmé sincsen arról, hogy az irodalmi „tervgazdálkodásban”, különösen pedig ennek bolgár „relációjában” milyen játékszabályok uralkodtak. Juhász életműve a nevével fémjelzett több mint hatvan kötetet tekintve is figyelemre méltó, de a számoknál jóval fontosabb, hogy világirodalmi mércével mérve is jelentős alkotókat és kortárs

klasszikusokat közvetített a magyar olvasónak (Elin Pelin, Dimitar Talev, Dimitar Dimov, Emilijan Sztanev, Atanasz Dalcsev, Jordan Radicskov). Köztük olyanokat, akiknek írásaiban elevenen lüktetett Bulgária Erdélyének, a háborúkban, békediktátumokban elveszített Macedóniának a fájdalma. *Történelmi igazság és politikai realitás* című esszéje a hetvenes években a bolgár lelkiismeret pislákoló mécsese helyett lobbant bele tiszta lánggal a közöny és a megalkuvás félelemszagú homályába. A Balkán Erisz almájának nevezett országnyi területről és az ott élő bolgár nemzetéről szóló írást és szerzőjét évtizedekkel később, Bulgária legeldugottabb zugaiban is emlegették, s ma is számon tartják. A bolgár-törökök és a magyarok kapcsolatáról írott akadémiai értekezésében (*Tjurko-balgari i madzsari*, 1985) fontos tudományos felismeréseket tett közzé, figyelmet, valódi jelentőséget azonban az szerzett e művének, hogy a magyar szemléletet és tapasztalatot szegezte szembe a pánszlávizmus által megszállt bolgár őstörténetírással. Két nyelv, két világ értékeit együtt látni, egymáson mérni, mégis józanon értékelni – erre csak szuverén szellemek képesek. Kitűnően mutatkozik ez képesség a *Nagy László bolgár népköltésfordításai* című, máig alapvető dolgozatában is (1976).

Egy bolgár közmondás szerint minden kőnek a maga helyén van meg a súlya. Juhász Péter a legtöbbet adta Bulgáriának, amit idegen adhat: csodás kincseit, búját-baját-nyomorúságát, egész valóját önmagán átszűrve, egy másik kultúra tükrében mutatta fel. Munkáját ott a legnagyobb kitüntetésekkel ismerték el. Magyarként pedig eltűnődhetünk, hogy mi kellőképpen becsüljük-e az övéhez hasonló tehetségeket.